

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

egyházforum

XXXVII. (XII. új) évfolyam 2022/2

Kánonjogi hiányok a világi jog szemszögéből

A katolikus kánonjogi hatalomelmélet súlypont-eltolódásai Ferenc pápa kormányzása alatt

Egyház-finanszírozás Magyarországon régen és ma

Az egyetemi lelkipásztorkodás feladatai a jövő kutatásainak távlatában

„Gyilkos volt kezdet óta...” (Jn 8,44)

1500 Ft

A kutatás távlatai

AZ ELKÖVETKEZŐ 50 ÉV*

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Nagy öröm és megtiszteltetés számomra, hogy a Konstanzi Katolikus Egyetemi Közösség (*Katholische Hochschulgemeinde Konstanz – KHG*) fennállásának 50. évfordulóját ma együtt ünnepelhetem Önökkel. Előadásom témája a kutatás jövője és azok a fontos adalékok, amelyekkel az egyetemi pasztorálás ehhez hozzájárulhat. A tanulmányok folytatása nem csak tanulás. Az egyetem a találkozás egyik helye. Tudás, felismerés, kritika, innováció: mindez csak egy közösen belakott társadalmi térnek köszönhetően jön létre. A kétségkívül fontos tartalmi ismeretek mellett alapvető jelentősége van annak a folyamatnak, amelyben a diákok képessé válnak a tananyagok diszkurzív, kritikus és független kommunikációjára is.¹

A tanulás a közösségi élet egy szakasza. A tanulmányok időszakában alakulnak ki a diákok hálózatai, a barátságok, a kollegiális viszonyok, amelyeknek meghatározó jelentősége lesz későbbi kreativitásuk, társadalmi hasznosságuk és innovatív képességük, szakmai sikereik és egyéni elégedettségük alakulásában. Ez az egyetemi közösségben megélt időszak fontos és szilárd alapot teremt a további életúthoz.²

Az egyetemi oktatás felnőtt emberek kritikus, együttműködő és bizalommal teli véleménycseréjén alapul. A szociológia, az oktatás-, a megismerés-tudomány és a humán tudományok ezért egységesek abban, hogy a személyes beszélgetés ehhez a legjobb alap.³ A Konstanzi Katolikus Egyetemi Közösség inspiráló, eleven légkört biztosít diákjainak, amely lehetővé teszi növekedésüket, fejlődésüket és kiteljesedésüket.

Ünnepi előadásomban szeretnék kitekinteni a kutatás jövőjére. Sok minden megváltozott az elmúlt években, digitális korbá érkeztünk, és a diákok lelki támogatása minden eddiginél fontosabb.

Ferenc pápa *Laudato si'* enciklikájában már idestova hat évvel ezelőtt megfogalmazott egy iránymutatást (*game changer*).⁴ Előadásomban a *Laudato si'*-ből vett idézetek fognak irányítani, inspirálni és elgondolkodásra készíteni minket.

Ferenc pápa e második enciklikájában aggodalmát fejezi ki közös otthonunkért. A körlevél az éghajlat, a technológia és a gazdaság, a fogyasztás és a társadalom, valamint a kultúra és a pszichológia témaköreivel foglalkozik. A *Laudato si'* világszerte máig tartó visszhangot keltett, és fordulópontot jelölhet ki katolikus egyház történetében.

* A tanulmány a szerző 2019. május 25-én a németországi Konstanzi Katolikus Egyetemi Közösség fennállása 50. évének alkalmából rendezett ünnepi konferencián tartott, *Die Zukunft der Forschung. Die kommenden 50 Jahre. Hauptvortrag* című bevezető előadásának általa megszerkesztett szövegváltozata, amelyet szíves személyes engedélye birtokában közlünk.

1 I. GEBESHUBER, *Die Zukunft der Forschung. Die kommenden 50 Jahre. Hauptvortrag; Hauptvortrag. Festvortrag 50 Jahre KHG Konstanz, Konstanz/Germany; 25.05.2019.*; <https://pub-tph.tu.wien.ac.at/publist.php?zuname=gebeshuber&sort=3&lang=4&inv=1&num=1&nohtml=1&ext=0> (Letöltve 2022. 06. 13.)

2 Uo.

3 Uo.

4 PAPST FRANZISKUS, *Laudato si', Die Umwelt-Enzyklika des Papstes*, Freiburg im Breisgau, Herder, 2015.

Jelenleg az emberiség sokféle problémával néz szembe. Szegénység és egyenlőtlenség, természeti katasztrófák és olyan betegségek, mint a koronavírus-világjárvány, intelligens és körültekintő tevékenységet igényel tőlünk, bizva saját lehetőségeinkben és Istenben. Szemléletünk, vagyis hogy úgy véltük, környezetünk állandó, folyamatosan forrásokat biztosít számunkra, és hulladékaink elsüllyesztésére szolgál, komplexebbé alakult: a világot változónak tekintjük, amelyet tevékenységünkkel befolyásolhatunk, és teljes mértékben tőle függünk. A problémás területek, amelyekkel másként kell foglalkozunk: a túlhajtott iparosítás, a fajok napjainkban zajló pusztulása (a Földön a hatodik tömeges kihalás kellős közepén vagyunk, de ez az első, amelyet az ember okozott...), a tengeri ökoszisztéma lehetséges összeomlása, a globális kihívások, a bolygó lehetőségeinek végelessége stb.⁵

A fogyasztás, a pazarlás és a környezetkárosítás üteme meghaladta a bolygó lehetőségeit; olyannyira, hogy a mostani életmód, mivel nem fenntartható, csak katasztrófákhoz vezethet, miként egyes térségekben már ténylegesen visszatérően ez történik (LS 161).

A merőben műszaki megoldásoknak az a kockázata, hogy olyan tüneteket vesznek figyelembe, amelyek nem a legmélyebb problémáknak felelnek meg (LS 144).

Alapvetően fontos, hogy olyan átfogó megoldásokat keressünk, amelyek figyelembe veszik a természeti rendszerek egymással és a társadalmi rendszerekkel való interakcióit. Nincs két egymástól elkülönülő válság, egy környezeti és egy társadalmi, hanem csak egyetlen, összetett társadalmi-környezeti válság létezik. A megoldás felé vezető utak átfogó megközelítést igényelnek, hogy legyőzhessük a szegénységet, visszaadhassuk a kirekesztettek méltóságát, és ezzel egyidejűleg gondját viselhessük a természetnek (LS 139).

Közvetlenül ezekre alapuló kihívásként adódik az egyetemi lelkigondozás számára, hogy szükségszerűen és mindig újra hangsúlyozandó módon rámutasson az egyetemeknek és képzési stratégiáiknak az egyén és a társadalom iránti felelősségére. Az egyetemek nemcsak a tudást adják át. Az egyetemi ökoszisztéma segíti az egyén értékrendszerének továbbfejlesztését és annak kinyilvánítását. A Konstanzi Katolikus Egyetemi Közösség ebben több mint 50 éve működik példásan.

Előadásom egy fizikus szemléletét tükrözi, aki a természetet, benne a fajok sikerét és kudarcát tanulmányozta. Világszerte tett utazásaim és az ökoszisztémára kiterjedő tanulmányaim során tudatosult bennem, hogy környezetünk egyensúlyi rendszere egyre súlyosabban terhelt, és az összeomlás előtt áll. Az emberiség előrefelé botladozó óriás, amely eddig éppen csak elérte a túlélést. Hatalmas válság előtt állunk, mert a nyersanyagok hiánya összekapcsolódik

5 BARNOSKY, Antony D. et al., Approaching a State Shift in Earth's Biosphere, *Nature*, 486(2012), 52–58; Uó et al., Has the Earth's Sixth Mass Extinction Already Arrived?, *Nature*, 471(2011), 51–57; ROCKSTRÖM, Johan et al., A Safe Operating Space for Humanity, *Nature*, 461(2009), 472–475; STEFFEN, Will et al., Planetary Boundaries: Guiding Human Development on a Changing Planet, *Science*, 347(2015), 6223, <https://www.science.org/doi/10.1126/science.1259855>. (Letöltve 2022. 06. 13.)

az erőforrások rendkívül rossz felhasználásával. Ez a katasztrófa összekapcsolódik a globális politikai együttműködésre való hajlandóság és a kellő előrelátás hiányával (a rövid távú célok-
nak a hosszú távúak elé helyezésével), valamint a társadalmi kohézió elégtelenségével.

De a természetben ezeknek a folyamatoknak lassabb üteme van, amely nem hasonlítható a mai technológiai fejlesztések által előidézett gyorsasághoz, még ha e fejlesztések mögött több évszázados tudományos fejlődés áll is (LS 133).

Miként [...] láttuk, az erkölcstől elválasztott technika aligha lesz képes határt szabni önnön hatalmának (LS 136).

Ebből adódik a kihívás az egyetemi lelkigondozás számára, hogy szükségszerűen rámutasson az egyetemek össztársadalmi funkciójára és annak szükségességére, hogy olyan képességeket közvetítsen, miként lehet a hatalmi eszközökkel bánni.

Érdemes mindig emlékezetünkbe idézni, hogy az ember „maga képes helyzetét jobbá tenni, erkölcsi fejlődését előmozdítani, belső adottságait kifejleszteni”.⁶ A munkának kellene azon területnek lennie, amelyen ez a sokrétű személyes kibontakozás végbe mehet, ahol az élet számos dimenziója szerepet játszik: a teremtkészség, a jövő tervezése, a képességek kifejlesztése, az értékek gyakorlása, a másokkal való kommunikáció, az imádás magatartása (LS 127).

A saját felelősség felismerése fontos a fiatalok és keresők számára – ennek támogatása is kihívást jelent az egyetemi lelkigondozás számára. Mi mindannyian képesek és alkalmasak vagyunk erre a támogatásra, és ezt kellő hátszéllel – amelyet a KHG tud adni – szíves-örömmel biztosítjuk is.

E néhány általános észrevétel után a következő fontos területekre szeretnék áttérni: tanulmányok és vallás, a jövő egyetemei, a jövő iskolái.

TANULMÁNYOK ÉS VALLÁS

A hit és az egyház fontos impulzusokat és hangsúlyokat ad a tudományos közösségnek. Kapaszkodókat kínálnak lelki támasz és spirituális közösség formájában. Szolgáljon erre egy szép példa Ausztriából. Az osztrák *ProScientia* tanulmánytámogató szervezet 1966 óta segíti a fiatalok interdiszciplináris tudományos cserekapcsolatait. Rendszeres találkozókön foglalkoznak a társadalommal, az etikával és a vallással. Mi több, nem csak a katolikus tanítás kap helyet. Ezek a találkozók Bécsben, a Bécsi Egyetem közvetlen közelében található Otto Mauer Központban vannak; az egyházi és egyetemi értékek egyedülálló találkozását teszik lehetővé.

⁶ PAUL VI., *Enzyklika Populorum progressio* (26. Május 1967), 34, AAS 59 (1967), 274.

Mindinkább arról van szó, hogy a médiában közvetítetthez képest az egyház mást jelent. „Az egyház TÖBB.” Tekintettel a világ jelenlegi állapotára, imádkozásnál többre van szükség. Erich Kästner szállóigéjére hivatkozhatunk: „Csak abból fakad jó, amit az ember megtesz.”

Az etika jelenlegi égető dilemmái: a társadalmi cinizmus, a turbókapitalizmus, a környezetpusztítás, és a modern biológiai ismeretek gyors fejlődésének eredményeiből következő kérdések (génebézés, génmanipuláció, gyermektervezés stb.)

Nem mehet tovább úgy minden, mint eddig. Fel kell tennünk magunknak azt a fontos kérdést: milyen társadalmi koncepció szükséges egy tartósan működőképes világgazdasághoz? Eközben nem szabad elfelejteni a minőségről, a színvonalról és a méltó arculatról.

Ami most történik, egy bátor kulturális forradalom kezdeményezésének sürgető igényével szembesít minket. A tudomány és a technológia nem semlegesek, hanem egy folyamat kezdetétől a végéig különféle szándékokat és lehetőségeket hordozhatnak magukban, és sokféle formában működhetnek. Senki sem akar visszatérni a kőkorszakba, de elengedhetetlen, hogy csökkentsük a sebességet, hogy másképp tekintsünk a valóságra, összegyűjtsük a kedvező és fenntartható fejlődési eredményeket, visszaszerezzük a féktelen megalománia által lerombolt értékeket és nagy célokat (LS 114).

Néha nekünk is minden túl nagyoknak és nehéznek tűnik, a dolgok túlságosan is kötődnek a nagyhatalmi csoportok érdekeihez, és feltesszük magunknak a kérdést: „Harcolhatunk-e valóban egy olyan felsőbb erővel, amely csak saját rövid távú érdekeivel törődik? Felállhatunk-e és hallható lehet-e a hangunk?” Meg tudjuk tenni! És a *Laudato si'* 112. bekezdése ezt szépen meg is fogalmazza. Ez az én személyes kedvencem a *Laudato si'* enciklikából.

Úgy tűnik, az a hiteles emberség, amely új szintézisre hív, szinte észrevehetetlenül, mint a csukott ajtó alatt átszivárgó köd, ott lakozik a technológiai civilizációban. Vajon maradandó lesz-e ez az ígéret, mint a „hiteles”, mindennel szembeni szüntelen ellenállásának feltörése (LS 112)?

Általában azt hisszük, „hogy a hatalom mindenfajta növelése haladás: a biztonság, a haszon, a jólét, az életerő, az értéktelenség növekedése”,⁷ mintha a valóság, a jó és az igazság automatikusan fakadna a technológiai és gazdasági hatalomból. Tény, hogy „a modern embert nem nevelték rá a hatalom helyes használatára”,⁸ mert az óriási technológiai fejlődést nem kísérte az ember növekedése felelősségben, értékekben és lelkiismeretben (LS 105).

7 GUARDINI, Romano, *Das Ende der Neuzeit*, Würzburg, Matthias-Grünwald, 1965, 87.

8 Uo.

Most érkezünk el a nevelés témájához, és az ember fejlődésének felvetéséhez. A következőkben szeretném Önöknek elmondani, hogyan képzelem a jövő egyetemét.

A J Ö V Ő E G Y E T E M E I N E K . . .

... másként kell majd gondolkodniuk és cselekedniük:

- *Tisztességesen*: tudatában kell lenniük ösztársadalmi felelősségüknek, és eszerint kell élniük mind a tanításban, mind a kutatásban.
- *Értékorientáltan*: a keresztény vallás legnemesebb értékeit kell képviselniük.
- *Tiszteletteljesen*: nem lehet szó arról, hogy a hallgatókat csupán a projektekhez szükséges adatgyűjtés és jelentésírás segítőinek tekintsék, jól és átfogóan kell képezniük őket.
- *Bölcsen*: meg kell tanítanunk a fiatalokat arra, hogy ismerjék fel az idők jeleit, és tanulják meg azokat kritikusan értelmezni.
- *Sokoldalúan*: csak akkor van értelme a képzésnek, és az csak abban az esetben tartós, ha integrálja a társadalmi, kulturális, tudományos és a politikai szempontokat.
- *Lelekésítően*: az egyetem egyik alapfeladata a szellemi érdeklődés kiterjesztése és megerősítése a közvetlen hallgatói és a hivatásbéli látókörökön túlra.
- *Átfogóan*: a mai egyetemi oktatás nagyrészt olyan szakembereket képez, akik jól ismerik szakterületüket, de nem ismerik a nagyobb összefüggéseket.

Találkozunk jó kezdeményezésekkel, amelyek a holisztikus megközelítést választják, ahol a képzés különböző irányai egyaránt fontosak – átfogó tudású embereket képeznek. Példaként Ausztriából a trumai és a heiligenkreuzi teológiai főiskolákat említhetjük, ahol 2015 óta általános tanulmányokat (*Studium Generale*) lehet folytatni. Az egyéves képzés lehetővé teszi a német nyelvterületről származó fiataloknak az érettségi után az általános műveltség elmélyítését a klasszikus humanista, a filozófiai és a teológiai hagyományokban. Az általános tanulmányokkal az egyetemek a mai fiatalok (a „Z-generáció”) igényeinek felelnek meg, akiknek az iskola befejezése után gyakran még hosszabb döntési folyamatra van szükségük, mire rátalálnak a nekik megfelelő továbbtanulásra vagy foglalkozásra.

A *Studium Generale* a katolikus hagyományokon alapuló interdiszciplináris áttekintést ad a filozófia, a teológia, az etika és a gazdaság, a jog és a történelem, a spiritualitás és a művészet területeiről. Lehetőség van latin nyelv tanulására is. A hangsúly azonban nemcsak a hallgatói teljesítményen van, amelyért 60 ECTS-pont (*European Credit Transfer and Accumulation System* = Európai Kreditátviteli és -Gyűjtési Rendszer) jár, hanem inkább a személyiségfejlesztésen és a lelki gazdagodáson. „A tanulásra és az életre alkalmas” mottóval mélyreható lelki és kulturális programokat kínálnak: gyalogos zárandoklatot Mariazellbe, lelkigyakorlatokat, liturgikus képzést, múzeumlátogatást, színház és koncertek látogatását stb. A szabadidős és sporttevékenységek turistaházakban táborozásokra, városnézésekre és kirándulásokra is lehetőséget adnak.

A képzés minőségének javítása érdekében a *Studium Generalét* bizonyos tanulmányi területek részének kell tekinteni. Az egyetemi lelkipásztorkodás döntő szerepet játszhat itt, és segíthet abban, hogy a résztvevő hallgatók egy vizsgaköteles képzés során saját érdekeiket szem előtt tartó tanulókká alakuljanak át.

Minden korszak általában nagyon kis mértékben tudatosítja saját korlátait. Ezért lehetséges, hogy ma az emberiség nem veszi észre, mennyire komoly kihívásokkal kell szembenéznie, és „állandóan növekszik annak veszélye, hogy az ember rosszul használja fel a hatalmat”, amikor „felette nem a normatív szabadság dönt, hanem a haszon és a biztonság állítólagos szükségszerűségei irányítják”.⁹ Az emberi lény nem teljesen önálló. Szabadsága megbetegszik, amikor átadja magát a tudattalan, a közvetlen szükségletek, az önzés és az erőszak vak erőinek. Ebben az értelemben meztelen, és ki van szolgáltatva saját hatalmának, amely folyamatosan növekszik anélkül, hogy az embernek lennének eszközei ellenőrzése alá vonni. Rendelkezhet felületes mechanizmusokkal, de kijelenthetjük, hogy hiányzik a megbízható etika, az a kultúra és spiritualitás, amely ténylegesen korlátozná és a józan önmegtagadás keretei között tartaná (LS 105).

Ezzel adódik egy újabb izgalmas és fontos kihívás az egyetemi lelkigondozás számára: ez az önreflektív szembesülés a hatalomhoz való viszonyal.

A VILÁG JELENLEGI ÁLLAPOTÁNAK OKAI

Most egy másik témára szeretnék áttérni: a folyamatos népességnövekedés, a gazdagság utáni mohó vágy és a környezet kereskedelmi célú pusztítása katasztrófához vezet. Az érték-többlet-elmélet megközelítésével szeretném kezdeni: Sok esetben a gazdaságilag (rövid távon) sikeres projektek által okozott kár nagyobb, mint a létrehozott érték. Ezek a károk több különböző területen jelentkezhetnek:

ökológiai – esőerdőirtás olajpálma-ültetvényért;

településszerkezeti – a bevásárlóközpontok a külterületeken olcsó parkolóhelyeket kínálnak, ellenben a városközpontok kiürülnek;

társadalmi – a kíméletlen árcsökkentés érdekében a munkaerő áthelyezése a „látóhatár mögé” (Indiában készítik a varrónők az olcsó divatcikkeket; a keletről jött húsipari munkások Németországban és a Bangladesből jött építőmunkások Szingapúrban zsúfolt, egészségtelen tömegszálláson laknak, ahol a koronavírus gyorsan terjedhet).

9 GUARDINI, *i. m.*, 87–88.

Változás szükséges, és itt a felelősség kérdése! Pozitív hozzáállásra van szükségünk, mellyel odafigyelünk a környezetre. Szükségünk van fenntartható társadalmi öngondoskodásra. Fenntarthatón és társadalmilag kell cselekednünk, oly módon, amelyben érvényesül személyes felelősségünk. Jelenleg az önző és nem az önzetlen világnézet az uralkodó. Ezt jól illusztrálja egy orosz mese a hosszú kanálról.

A M E N N Y O R S Z Á G É S A P O K O L

Egy rabbi Istenhez fordul: „Uram, szeretném látni a poklot és a mennyet is.” „Kövesd Illést” – mondja a Teremtő – „megmutatja mindkettőt.” A próféta kézen fogja a rabbit. Bevezeti egy nagy terembe, ahol emberek ülnek hosszú kanalakkal. Középen, a tűzőn fő egy edényben a finom étel. Mindenki hadonászik a hosszú kanalakkal az edény felé. Az emberek soványnak, sápadtnak, nyomorultnak tűnnek. Nem csoda: a kanál túl hosszú, nem tudják a szájukhoz vinni, hogy a pompás ételt élvezzék. Mindketten kimennek. „Mi volt ez a furcsa terem?” kérdezi a prófétát a rabbi. „A pokol” – szól a válasz.

Belépnek a második szobába. Minden pontosan olyan, mint az elsőben. Körül emberek ülnek, hosszú kanállal kezükben. Középen, a tűzőn finom étel fő egy edényben. Mindenki kanalaz belőle egy hosszú kanállal. De a különbség az első szobához képest: ezek az emberek egészségesnek, jóllakottnak, boldognak tűnnek. „Hogy lehet ez?” A rabbi alaposan szemügyre veszi őket, és meglátja az okát: ezek az emberek egymás szájához viszik a kanalat. Egymásnak adnak enni. A rabbi rögtön tudja, hogy hol van.

A gazdaság hit nélkül, szellemi erő nélkül kisiklik (lásd még a *Laudato si'* 106. és 109. bekezdését). Gazdaságunk jelenleg önző. Kezükbe adott erkölcsi iránytű nélkül ezt a gazdaságot a fiatalok kritikátlanul elfogadják. Kezdő éveikben a karrier az első, és az, ami azonnali hasznot hoz. Nem teszik fel a kérdést, hogy a személyes előmenetel a társadalom és a természet számára kifizetődő-e.

Csak ha mi, személyesen hajlandók vagyunk hozzájárulni egy jobb világhoz, akkor és attól lesz jobb a világ. Ebben az összefüggésben az egyház történelmének legnagyobb kihívása előtt áll. Eddig az egyház volt a közvetítő az ember és az Isten között, és gyakran állt a hatalmasok oldalán. A II. vatikáni zsinattal az egyház megtette azt a bátor lépést, hogy az emberek felé forduljon. Napjainkban egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy az egyház egyike a világ kevés, nem korrumpálható szervezeteinek.

Ebből fakad a változtatás felelőssége, amelyet a pápa is érzékelt (ahogy az *Laudato si'* idézetekből már látható volt).

A reneszánsz újradefiniálta az emberi értékeket, ami hosszú távon a mi kapitalista, iparosított társadalmunk kialakulásához vezetett. Az emberi munka azonban egyre drágult, ezért a gépeket egyre inkább előnyben részesítették az emberekkel szemben. Már az ókori rómaiak ismerték a gőzgépet, de a rabszolgák akkor olcsóbbak voltak. Ez egy további fontos kihívást

jelent az egyetemi lelkigondozás területén: ösztönzi az alternatív gondolkodásmódot. Ahol különösen sok jóakarátú és a környezetet is támogató ember jön össze, ott szép, jó, új ötletek keletkeznek és növekednek.

Ebben az összefüggésben illik ide a következő idézet:

Semmi sem erősebb, mint egy ötlet, amelynek eljött az ideje (Victor Hugo).

Minden az egyházon múlik. Az egyház nem tudja megmenteni a világot egyik napról a másikra, nincsenek hozzá eszközei. De meg tudja változtatni. Megvan a szellemi ereje és a hitele ahhoz, hogy ötleteket adjon a felemelkedéshez.

[A] mostani életmód, mivel nem fenntartható, csak katasztrófákhoz vezethet... (LS 161).

Fel kell ébrednünk ebből az illúzióból, „a fejlődésnek ebből a (rém)álmából”, hogy az emberiség megszilárdítsa önmagát, és baleset vagy katasztrófa helyett „puha földet érés” következzen, amelyben az emberiség stabilizálódik, egy szabad, fenntartható és felelősségviselő társadalomban. Ennek a rémálomból való felébredésnek egy második, az egyház szerepvállalásával történő reneszánszként kell megtörténnie. Saját felelősségvállalású kezdeményezésként. Ezt a ráébredést nevezem *réveillance*-nak.

R É V E I L L A N C E

Az egyik alapvető probléma az, hogy egyre többen akarnak egyre nagyobb jólétet egy olyan természettől, amely egyre kevesebbet képes adni.

Hogyan tehetjük lehetővé ezt a ráébredést? Nem tudjuk most megmenteni az emberiséget, de megtehetjük, hogy a tanárok tanárait tanítjuk, akik ezután vezetni fogják a jövő generációit.

Ehhez olyan kutatási és oktatási intézményekre van szükség, amelyek három dologra összpontosítanak: a kapcsolatra az Istennel, a felebarátokkal és a Földdel.

A Teremtés könyvében található teremtéselbeszélések szimbolikus és narratív nyelvezetükkel mély tanításokat fogalmaznak meg az emberi létről és az ember történelmi valóságáról. Ezek a történetek arról szólnak, hogy az emberi létezés három, egymással szorosan összefüggő alapvető kapcsolaton, az Istennel, a felebaráttal és a Földdel való kapcsolaton alapszik (LS 66).

Kapcsolat Istennel: a hangsúly a jobb emberen van.

Kapcsolat a felebaráttal: a társadalomhoz és a technológiához való viszonyunk.

Kapcsolat a Földdel, a természettel: harmóniában kell élni a természettel, az ökológiai értékeket figyelembe véve (nem kereshetek egymilliót, ha közben egymilliárdos kárt okozok a környezetben).

A *Réveillance* új gondolkodásmódja egyesíti a hitet, a technológiát, a tudományt, a humán tudományokat (bölcsezet, filozófia) és az ökológiát. Az új, ezt megértő emberek révén új tudomány jelenik meg.

Egy olyan tudománynak, amely megoldásokat akar kínálni a nagy kérdésekre, szükségszerűen fel kell ölelni minden tudást, ami a tudás más területein keletkezett, beleértve a filozófiát és a társadalmi etikát is (LS 110).

A műszaki szakemberek élete nagyon gyakran jelentősen eltér a más képzési és munkaterületeken dolgozókéétól. Az érdeklődésük és a tevékenységük is túlságosan különböző. Éppen ez újabb kihívás az egyetemi lelkigondozás számára: fel kell mutatni a humán tudományok értékeit! Amikor a különböző szakterületek fiataljai összejönnek, újra és újra meg kell mutatni a bölcsészettudományokat és azok szépségét.

1. ábra: A majomketrec

Majomketrecben vagyunk (még) hamis axiómák, vakság, butaság, félelem, kétség és alávettség rácsai között. Az új egyetemeknek, az új iskoláknak, az új összetartozásnak és a közös ráébredésnek kell segítenie minket, hogy ebből a fogságból kimeneküljünk. Ahhoz, hogy kiszabadulhassunk, és közösen megtegyük az első erőfeszítéseket, majomketrecünk mibenlétének (1. ábra.) tudatosulnia kell bennünk.

A JÖVŐ ISKOLÁJA

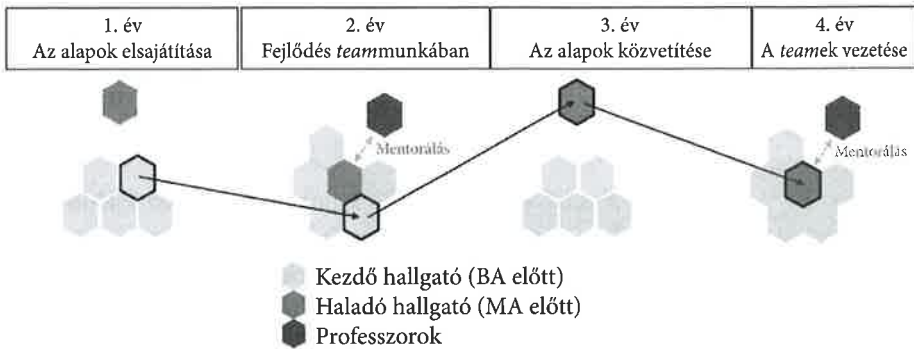
A következő gondolatokkal szeretnék bemutatni Önöknek a jövő iskolájára vonatkozó elképzelésemet. Az ilyen elképzelések természetesen csak szélesebb együttműködésben alakulhatnak

és érelődhetnek ki, ezért örülnék, ha bármilyen személyes gondolatuk vagy javaslatuk lenne. Írjanak nekem! Lépjenek kapcsolatba velünk! Tervezzünk együtt!

A jövő iskolája magában foglal minden oktatásban érintettet. Feltételezi az önálló érdeklődést és a képzésben való részvételre vonatkozó saját elhatározást. Ezenkívül a jövő iskolája nyitott belső struktúrával rendelkezik, ahol diákok tanítják a fiatalabb diákokat (2. ábra). Az idősebb tanuló a vizsgán azt a jegyet kapja, amelyet az ő növendéke megkap. Az együttműködő oktatási módszerek támogatása újabb kihívás az egyetemi lelkigondozás számára.

Az új iskola regionális tudásközpont és megoldásplatform lesz, a társadalommal kialakuló kölcsönhatása mindkét fél számára előnyös (*win-win*) kapcsolatot jelent. Ezzel adódik a következő kihívás az egyetemi lelkigondozás számára: embereket kell felépíteni!

A képzés során a tanuló tanárrá fejlődik. A jövő iskolájának célja a megértés szintjének növelése. Ezt azzal érhetjük el, ha az élenjáró tanítványokat bevonjuk a tanítási folyamatba. Az értékelés, azaz a tanítványok osztályozása a képzés négy évében különböző jellemzőkre és tevékenységekre összpontosul.

2. ábra: A jövő iskolája

Az egyén tanítványból tanítóvá fejlődése négy év alatt:

1. év: egyéni projekt (fókuszban: a kreativitás);
2. év: részvétel a *teammunkában* (fókuszban: integrálódás a *teambe*);
3. év: az egyes projektek minősítésének átlaga (fókuszban: a tanítás);
4. év: a *team*projekt minősége (fókuszban: a vezetés).

A reneszánsz tudásalapú volt, az enciklopédiák egyre terjedelmesebbek lettek. A reneszánszban a mennyiségi tudás szerinti megközelítésre építve juthatunk el a megértés minőségi szintjére. A (poszt)modern megközelítésben elérhető rengeteg, hálózatba nem szövődő tudással szembe állítható egy új megközelítés. Olyan megközelítés, amely kevesebb, de nagymértékben hálózatba kapcsolódó tudásra épül. Akik ezt megértik, abban a helyzetben vannak, hogy megoldásokat (jobb ötleteket, jobb válaszokat) tudnak létrehozni, a hozzá szükséges tudást gyorsabban találják meg vagy vezetik le. Aki érti az összefüggéseket, a legkisebb erőfeszítéssel találhat megoldásokat. Erre az alábbi jól ismert zsidó vicc nagyon szép példa:

Egy utazó autójával elakad egy podóliai faluban. Hiába próbálja maga megjavítani a kocsit. Odahívják a falusi zsidó bádogost. Az kinyitja a motorháztetőt, belenéz, majd kalapácsával egyetlen ütést mér a motorra – az autó azonnal megindul!

– 20 zloty lesz – mondja a bádogos.

Az utazó felhördül:

– Ilyen drága?! Hogyan számolta ki ezt?

A bádogos így magyarázza meg:

– Egy kalapácsütés: 1 zloty;

tudás, hogy hova: 19 zloty;

összesen: 20 zloty.¹⁰

Ez a vicc nagyon régi. Minden emberi tudás kvintesszenciája – nevezetesen valóban minden bölcsesség, és nem csak a tudás. Vonatkozik ez a politikára is. A jövőben a szükségletek mindenre kiterjedő, azaz holisztikus megoldásait nem lehet csak a tudáson alapuló szabványos megoldásokkal elérni. Ahhoz, hogy megtaláljuk őket, mélyreható megértésre és kreatív gondolkodásra lesz szükség. Ehhez járul hozzá a jövőendő iskolája.

Ú T O N U T Ó P I A F E L É

Sokan hajlanak a történelem alábecsülésére. Ennek oka leginkább a műszaki fejlődés személyes tapasztalata, amely a „régit” a „gyengébb teljesítményűvel” azonosítja. De ez nem így van. A múlt emberei, akik a történelmet írták, nem voltak kevésbé okosak vagy intelligensek, mint mi ma. És sok emberi bölcsességet ismerünk fel eleink tetteiben. Ez különösen a politikában van így. Mert a bádogos kijelentése a fenti viccben: „*Tudás, hogy hova*”, megfelel a politikában a „*tudni, mikor*”-nak.

„Az árulás dátum kérdése” – mondja Talleyrand. Egy intézkedés sikere is a megfelelő időponttól függ. Az, hogy a habozás gyávaság vagy körültekintés, a cselekvés bátorság vagy kalandorság, teljes mértékben az időponttól függ, az éppen adott helyzet helyes megítélésétől (12)!¹¹

A globális összeomlás küszöbén állunk. Az önzetlenség új filozófiájára van szükségünk. Aktív felebaráti szeretetre, amelynek végső célja az emberi boldogság és nem csak a javak felhalmozódása.

Ehhez okos és előrelátó megoldások szükségesek: a jezsuiták valami ilyesmit Dél-Amerikában már próbáltak – ezek voltak a jezsuita missziók (1609–1767). De gazdaságilag túl sikeresek voltak, és ezért a gyarmati hatalmak felszámolták őket. Persze ezek az úgynevezett redukciók nem építettek fel saját spirituális erőt. Mi a jövő iskoláját másképp csináljuk. És – ahogy Talleyrand megjegyezte – remélhetőleg ezt a megfelelő időben tesszük!

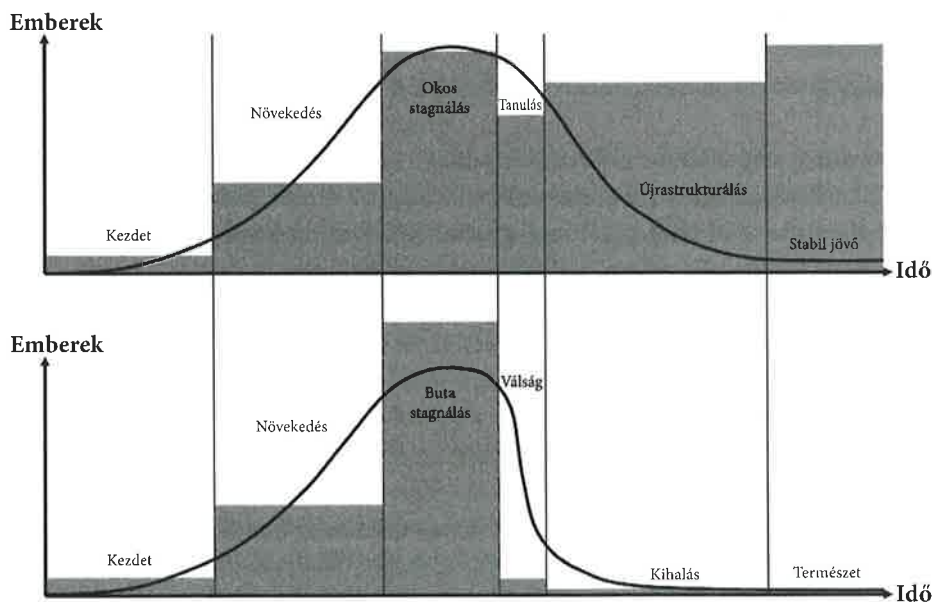
10 LANDMANN, Salscia, *Jüdische Witze*, München, Deutscher Taschenbuch, 1968¹¹, 64–65.

11 DÖNHOF, Marion Gräfin, *Jetzt oder nie!*, *Die Zeit*, 18. Oktober 1956, <http://www.zeit.de/1956/42/jetzt-oder-nie>. (Letöltve 2021. 08. 01.)

P U H A L A N D O L Á S V A G Y K A T A S Z T R Ó F A

Jelenleg az emberiség különböző globális kihívásokkal néz szembe, amelyek összefonódnak és kölcsönösen függenek egymástól. Rockström, Meadows és mások megállapították, hogy a bolygó néhány lehetőségét már kimerítettük – és ez a jövő generációk jóllétét nagyon meg fogja nehezíteni. A bolygó lehetőségein a Föld ökológiai határait értjük, amelyek átlépése az ökoszisztéma stabilitását és az emberiség megélhetését veszélyezteti. Jelenleg a Földnek legalább kilenc olyan ökológiai határértéke vitatott, amelyek az emberiség biztonságos létéhez szükségesek, de ezek közül többet már most túlléptünk.¹²

Ha nem teszünk semmit, vagy túl keveset teszünk, tovább növekedünk, míg elérkezünk egy ostoba stagnáláshoz, és végül egy globális válságon keresztül közel jutunk (az emberiség, esetleg az egész magasabb rendű élet) a kihaláshoz. Ezután a Földön egész egyszerű élőlények veszik át a hatalmat, és az egész történelem előlről kezdődik (katasztrófa-forgatókönyv, 3. ábra alul). De ha bölcssek vagyunk, és intelligensen cselekszünk, növekedésünket ellenőrzésünk alá vonhatjuk, beléphetünk az értelmes stagnálás szakaszába, ahol a tanulás és a magunk át-szervezése révén végül együtt egy jó jövőbe érkezhetünk (puhalandolás-forgatókönyv, 3. ábra felül).

3. ábra: Puhalandolás-forgatókönyv/katasztrófa-forgatókönyv

12 ROCKSTRÖM, et al., i. m.; STEFFEN, et al., i. m.

Az, hogy az emberiség puha landolást hajt végre vagy katasztrófát szenved el, részben az intelligens cselekvéstől, tanulástól és önát szervezéstől függ. Az oszlopok magassága mutatja az egyes időszakokban az életminőséget.

Annak érdekében, hogy az emberiség elérje a puha landolást, szükség lesz arra, hogy a tudás és a hit közös megértésben összefonódjon. Különösen fontos azt megérteni, hogy nem elég Istent olyan atyának tekinteni, akit csak a templomokban tisztelünk. Isten ott van körülöttünk mindenütt, és különösen annak a természetnek megteremtésében, amelynek mi is részei vagyunk. Csak akkor juthatunk Isten és a teremtés közelébe, ha megértjük, hogy a természet és az ember megérdemli a figyelmünket. És ha ezt a figyelmet megfontolt cselekedetekben tudatosan gyakoroljuk, lehetőségünk nyílik arra, hogy a világot azzá a paradicsommá alakítsuk, amelyet Isten Ádámnak és Évának szánt.

A második reneszánszra történő felkészülés végett csak néhány szabályt kell megváltoztatni gondolkodásunk átalakításához. Már Oscar Wilde így jellemezte korunkat: „Ma már mindennek tudjuk az árát, de semminek az értékét nem ismerjük.”

Arra is szükség van, hogy az igazán fontos dolgokat tartsuk értéknek:

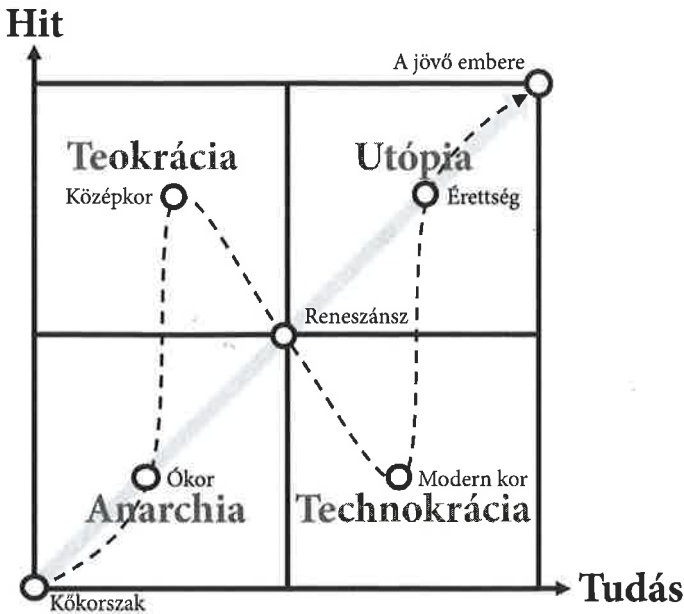
1. életmód: mennyiség helyett minőség (többet ér 20% jó, mint 100% divatos);
2. tanulás: a megértés teszi teljessé a tudást (csak a megértés kultúrájával tehető meg a fejlődés következő lépése);
3. szeretés: a jobb emberek jobbá tesznek másokat (a mi hozzájárulásunk is kell ahhoz, hogy mindenki nyerjen, senki ne veszítsen; az erővel felelősség jár).

Ha az emberiség megvalósítja a ráébredést és vele az új értékekre való áttérést, olyan új dolgokat fogunk felfedezni, amelyek elődeink számára csodának tűntek. Ezek egyikeként a békét, mert – mint Madame de Staël egykor megjegyezte: „Mindent megérteni annyi, mint mindent megbocsátani.” És ki tudja, milyen csodák vannak még előttünk?

A puha landolás forгатókönyve három fejlődési fázist ölel fel:

1. vallás – a hit csodái:
piramisok, katedrálisok... (mint a kőkorszak emberei számára az istenek);
2. reneszánsz – a tudás csodái:
a modern technológia... (mint az ókori ember számára az istenek);
3. *réveillance* – a ráébredés csodái:
további felfedezések... (mint a modern ember számára az istenek?).

Az emberiség úton van. A kőkorszak, az ókor, a középkor/reneszánsz és a modern kor embere – mindegyik a hit és a tudás más-más értékeit látta (4. ábra). A jövő embere a ráébredéshez integrálja a hitet és tudást. Az érettség így elérkező idejében az embereknek lehetőségük lesz jobb és érdekmentesebb együttműködésre, és így aktívabban tudnak beavatkozni a sorsukba.

4. ábra: A hit és a tudás integrációja a jövő emberénél

Túljutunk az anarchián, a teokrácián, sőt a technokrácián és az utópián is. Három szakaszon már keresztülmentünk: a kőkorszakon, az antik koron és a modern koron. Itt az ideje, hogy mindenki jobb ember legyen, jó élete legyen.

Persze az egyénnek nehéz felismernie az igazán fontos dolgokat. A minket körülvevő falak, valamint az elkerülhetetlen korlátok gyakran túl közel vannak, és túl távolinak tűnnek az igazán fontos dolgok. Az apró, elérhető dolgokat kényelemből a nagy és felfoghatatlan dolgok elé helyezzük. Az első lépés a helyes irányba az lehet, hogy belátjuk: a mi valóságunk egy nagyon vékony, mesterséges réteg a Természet és Isten között, és rajtunk múlik, hogy kiemelkedünk-e saját szűk világunkból.

Ezt a lépést nem könnyű megtenni, és egy körültekintő életbe való belépés sem egyszerű. Itt az embereknek segítségre van szükségük, mert a természettudományok sok mindenre adnak sokféle választ, de a legfontosabb kérdéseket (Ki vagyok én? Miért vagyok itt? Mi az élet értelme? Mi a Szeretés?) nehéz lenne képletekkel megmagyarázni. De pontosan itt rejlik az emberek különleges értéke, és itt kezdődik az Istenhez való közelség.

A tudományos hétköznapiakon túllépő kérdések megválaszolása különleges kihívás az az egyetemi lelkipásztori munkában. Annál is inkább, mivel szembeűnő, hogy a földi korlátokat a technológia sem képes legyőzni.

Csak nagyobb képzelőerővel és kreativitással tudunk szembenézni az emberiség növekvő problémáival. A természet kimeríthetetlen tanító. De rajtunk múlik, hogy hallgatunk-e rá, és fáradhatatlan diákok vagyunk-e, akiknek lennünk kell, hogy egyre többet értsünk meg. Mert végső soron csak az általunk Istennek, az embertársainknak és a természetnek adott érték a saját értékünk.

A Konstanzi Katolikus Egyetemi Közösségnek minden jót kívánok a következő 50 évre.
Köszönöm a figyelmüket!

K Ö S Z Ö N E T N Y I L V Á N Í T Á S

Köszönetet mondok Mark Macqueennek és Markus Schlagnitweitnek (KHG Linz) segítségükért, a fogalmakért és az ötletekért.

P R O F . D R . I L L E C . G E B E S H U B E R

fizikus

Bécsi Műszaki Egyetem

Alkalmazott Fizikai Intézet

Németből fordította

B Ä R N K O P F R U D O L F

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

Megjelenik évente négyszer.

Kereskedelmi forgalomban

Egy szám ára: nyomtatott 1500 Ft, PDF 750 Ft,
2022. évi előfizetés: nyomtatott 5500 Ft, PDF 2750 Ft.

Közvetlenül a Kiadónál történő vásárlás esetén

Egy szám ára: nyomtatott 980 Ft, PDF 490 Ft,
2022. évi előfizetés: nyomtatott 3800 Ft, PDF 1900 Ft.

Alapítók

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó

Egyházforum Alapítvány
1086 Budapest, Dankó utca 15.
Adószám: 19667908-1-42
(Az szja I százalékának felajánlásához)

Szerkesztőség

7623 Pécs, Petőfi utca 35. fsz. 5.
Telefon: (72) 213-454 • E-mail: wildmann@t-online.hu

A szerkesztőbizottság tagjai

Csepregi András, Deák Dániel, Jakab Attila,
Pongrácz Mária (*főszerkesztő*) – egyhazforum.szerkesztoseg@gmail.com,
Riesz Mária, Scharle Péter, Török Csaba, Vörös Imre, Wildmann János

Az Egyházforum Alapítvány támogatói

Bárdos-Féltoronyi Miklós, Csepregi András, Csizmadia Zoltán, Ernhöffer Ferenc, Frigyes István,
Gorondi Pál, Hábel János, Homolya Dániel, Jánosy János Sebestyén, Alfons Jestl, Kamarás István,
Marx Mária, Mécs Imre, Móra Krisztina, Papp Ferenc, Sikolya Zsolt Istvánné Lambert Terézia,
Sass Kálmán, Scharle Péter, Szakolczai György dr., Végh Endre, Victor András, Vörös Gizella,
Vörös Imre, Wintermantel Balázs

Tördelés

Szabó Zoltán

Nyomdai munkák

Molnár Nyomda és Kiadó Kft. • Pécs, Légszeszgyár u. 28.

Bankszámla

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.
11708001-20523716
IBAN: HU31 1170 8001 2052 3716 0000 0000
Swift (BIC): OTPVHUHB

ISSN 1215-0630

Olvásóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.

*Minden írásért szerzője felelős, és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg, és csak kérésre küldünk vissza.*

Tartalom

ELŐSZÓ

Pongrácz Mária

Ajánlás

1

SÚLYPONT

Deák Dániel

Kanonjogi hiányok a világi jog szemszögéből

2

Kiss Gábor

„Under construction”?

A katolikus kánonjogi hatalomelmélet súlyponteltolódásai

Ferenc pápa kormányzása alatt

14

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

Fazekas Csaba

Egyház-finanszírozás Magyarországon régen és ma

25

Ille C. Gebeshuber

A kutatás távlatai

Az elkövetkező 50 év

34

TEOLÓGIA

Tamás Roland

„Gyilkos volt kezdet óta...” (Jn 8,44)

A sátán alakja René Girard mimetikus elméletében

49

ESSZÉ

Balogh Vilmos Szilárd

A Magdolna-pillanat

62